

Значај градских мљекара у здравственој и економској политици комуна

У нашој земљи, из дана у дан, све више се оснивају градске мљекаре преко којих се врши снабдијевање градског становништва. У земљама са напреднијом пољопривредом, мљекарство заузима врло важно мјесто и преко мљекара врши се 80% промета млијеком, благодарећи густој мрежи мљекара. Због тако јако развијене мљекарске индустрије, производња млијека је знатно повећана, годишње на једног становника долази просјечно: у Финској 800 литара (у течном и прерађеном стању), у САД 720, у Енглеској 627, Француској 270 и тд, док је у предратној Југославији било 113. Сада у ФНРЈ 106, а у Црној Гори 115 литара.

Да би се могао схватити значај млијека у исхрани људи и оправданост инвестиционих улагања у унапређење мљекарства и мљекарске индустрије, нужно је укратко осврнути се на његову разноврсну употребу и кориеност.

Млијеко је као храна познато и код најстаријих народа. Оно је не само прва и незамјенљива храна за новорођенчад, него и за одрасле здраве и болесне, пошто оно садржи све хранљиве и лако сварљиве састојке: бјеланчевине, масти, угљене хидрате, минералне соли и витамине.

По мишљењу Мечникова, здравље и дуг живот балканских народа је посљедица редовне употребе кисјелог млијека. Млијеко је изврсна храна за фабричке раднике, нарочито за оне који раде у рудницима и фабрикама гдје се развијају разни отровни гасови.

Поред хранљиве и љековите вриједности млијека, његова производња је за неколико пута јефтинија од производње других намирница. Напр. један литар млијека је хранљив као 7 комада кокошијих јаја, или пола кгр. говеђег меса, или 750 грама телетине или 650 грама пилетине. Једна крава, која даје годишње око 700 литара млијека, да два пута више калорија преко свог млијека, него што би дала цјелокупном тежином свог меса и лоја.

Осим употребе у свјежем стању, млијеко се може прерађивати у разноврсне квалитетне мљечне производе (сир, маслац, кондензовано млијеко, млијеко у праху итд.) чија је особина да се могу дуго чувати. Од млијека и његових прерађевина добијају се разна укусна и слатка ацидофилна пића. Оно има примјену у изради вјештачког меда, мљечних желеа, сладоледа и за припремање разних јела и послastiца.

Млијеко и његови производи су и важна сировина у индустрији *казеина* (за добијање *галамита*, који служи за израду разних предмета) *мљечног шећера* за производњу пеницилина и других медицинских препарата, *мљечне киселине* (која служи у изради боја, љепка, вјештачке вуне) итд. итд.

Због свега тога мљекарство заузима видно мјесто у економској политици сваке привредно и културно напредне земље.

Улога градских мљекара

Градске мљекаре врше значајну улогу у модерном, здравом и хигијенском снабдијевању грађанства млијеком и мљечним производима. Оне су то у могућности јер морају посједовати најсавршеније уређаје и машине потребне за стерилизацију посуђа и мљекарских машина и прибора, пастеризацију и хлађење млијека и мљечних производа, прераду, смјештај, расподјелу итд. Млијеко се прије употребе или прераде редовно хемиски и бактериолошки испитује и утврђује квалитет и употребљивост. Такође се контролише чистоћа воде па се само чиста вода смије употријебити у мљекари за прање посуђа, машина и других уређаја. Здравствено стање особља контролише љекар, а музне стокe ветеринар. Због тога, мљекаре најбоље могу удовољити захтјевима закона о здравственом надзору над животним намирницама. Мљекаре сузбијају продају млијека и мљечних производа многих несавјесних индивидуалних произвођача млијека, код којих није риједак случај да продају нездраво млијеко доливањем воде, примјесама нечистоће у нечистим посудама — што је све опасно за људско здравље. Познато је да млијеко претставља најосетљивију намирницу која се и при највећој пажњи у руковању може покварити, зато што је оно најповољнија средина за развој разноврсних штетних бактерија. Доказано је да се путем нечистог млијека може пренијети на људе више опасних болести. Међу овима су најчешће болести: туберкулоза, банг, слинавка и шап, антракс, кравље богиње, тифус, паратифус, дизентерија, шарлах, ангине, дјечји пролив, малтешка грозница, разне гнојне и локалне инфекције итд. Оне код нас, истина, нијесу честе, због тога што се млијеко много кува, али овим кувањем млијеко губи доста од своје хранљиве вриједности, витамине и укус што није случај код пастеризованог млијека. Преко

градских мљекара лакше се одржава стабилнија и умјеренија цијена млијека и мљечних производа. Помоћу добро организоване откупне мреже и добрих транспортних средстава млијеко се може откупљивати из удаљених села по нижој цијени што стимулативно дјелује како на произвођача тако и на потрошача.

Како су мљекаре у могућности да оснивају своје радионице за прераду млијека у рентабилне мљечне производе и на удаљенијим и планинским предјелима, то одатле могу добити и квалитетне и јефтине мљечне производе. Уз ове радионице обично се гаје и свиње на лак и јефтин начин, па се тиме и повећава и производња меса и свињске масти.

Гдје је развијено мљекарство, у знатној мјери се умањује и потреба у месо и другој масноћи.

На тај начин мљекаре доприносе уређењу тржишта млијека и мљечних производа и условљавају нормални тржишно-привредни развитак.

Свуда се мљекаре сматрају као виши ступањ у начину мљекарења. Оне се не могу третирати само као обични посредници између произвођача и потрошача или као неко трговачко предузеће. Оне су више институције које су заинтересоване за унапређење мљекарске производње, зато није без разлога речено да мљекара унапређује мљекарство.

Како се проблем мљекарства не може рјешавати изоловано од остале пољопривреде, то мљекарска индустрија дјелује стимулативно нарочито на развој сточарства као главног извора своје сировинске базе. У том погледу мљекаре много доприносе: повећању бројног стања музне стоке и побољшању њихове продуктивне вриједности — посебно млијека. Да би се то постигло, мљекаре раде на увођењу бољих раса музне стоке, примјени важнијих зоотехничких и зоохигијенских мјера у сточарству, здравственој заштити стоке итд. Помаже акције за повећање приноса траве и сијена на ливадама и пашњацима примјеном разних агротехничких и мелиорационих мјера, помаже подизање сило-комора, сило-торњева и сл.

За добру исхрану стоке произвођачима млијека набавља довољне количине кабасте и концентроване хране, витаминских и минералних препарата по повољним цијенама и на кредит и отплату млијеком. Осим тога, контрахирањем откупа млијека, произвођачи могу добити и авансе у производне сврхе, баш кад им је најпотребније. Видне резултате су постигле и неке градске мљекаре у нашој земљи у набавци већег броја музних крава племенитије — мљечне расе, које су уступале појединцима на отплату само испоруком млијека по одређеној цијени. За 2—3 године краве се на овај начин исплате, а сировинска база мљекаре се обезбиједи.

Мљекаре доприносе масовнијем осигурању стоке од угинућа, утичу на ограничење клања квалитативне приплодне стоке, као и у многим другим административним и стручним мјерама за

унапређење сточарства. Многе мљекаре имају и свог стручњака инструктора за мљекарство, који врши савјетодавну службу на терену.

Повећањем и квалитативним побољшањем сточног фонда, крмне базе и увођењем рационалнијег плодореда с већим процентом гајења пићних — легуминозних биљака, добија се и довољна количина стајњака, у коме се обично оскудијева.

Уочен је и осјетан утицај на шире увођење механизоване обраде земље у равничарским теренима, јер музна стока, као знатно рентабилнија, потискује радну стоку (волове).

Све ово има видног утицаја у преоријентацији наше пољопривреде нарочито у откупном реону мљекаре.

Индивидуални пољопривредни произвођачи имају још доста и других користи од мљекаре. Они мљекару имају као сталног и сигурног купца у току цијеле године. Преузимањем млијека од произвођача са удаљенијих терена, мљекара им уштеђује знатне издатке за одјећу, обућу и др. Нарочито је то важно за инокосне фамилије, које немају довољно радне снаге у кући.

Оснивањем тзв. „мљекарских одбора“ при задружним откупним предузећима, сточари уствари управљају мљекаром као својим задружним погоном. Они учествују у многим важним одлукама и акцијама мљекаре у остваривању њених задатака. По њиховом предлогу формира се откупна и продајна цијена млијеку, додјељује се кредит појединцима за производне сврхе као — за сточну храну, сјеме, ђубриво, приплодну стоку и сл.

Из овог кратког излагања о задацима мљекара, јасно произилази потреба да се мљекарској индустрији код нас посвети што већа пажња. Да и остали градови у нашој Републици пођу примјером Никшића, Титовграда и Бијелог Поља, који поклањају озбиљну пажњу мљекарској индустрији.

Код нас постоје и то доста повољни услови, поготову сада кад се пољопривреди посвећује све већа пажња и ангажују обилнија средства за њено унапређење. Сточарство је водећа грана пољопривреде у Црној Гори, и за њен развој постоје врло повољни услови. Богате простране травне површине у Црној Гори једино је могуће добро искористити путем сточарства.

Неоправдана је свака бојазност од недостатка сировинске базе, јер по досадашњем искуству, мљекаре које су почињале радом испод 25% свог капацитета, за кратко вријеме достигле су и претилгле свој максимум.

Што се тиче рентабилности, то се не може очекивати ни од једне мљекаре, особито не у свом почетном раду. То нијесу постигле ни мљекаре са дужом традицијом. Нарочито су нерентабилне мање мљекаре, јер су им режијски трошкови велики. Али ни од мањих мљекара не смије да се одустане из разлога што оне у разним видовима утичу на унапређење пољопривредне производње.

У већим градовима многе мљекаре надокнађују своје губитке бавећи се као споредним дјелатношћу: држањем мљечних рестога, (за одрасле и дјецу), израдом сладоледа и разних мљечних производа и пецива.

*Мјере које треба предузети за организовање мљекаре
и унапређење мљекарства код нас*

За подизање мљекаре као прво треба приступити изради документације. Затим, извршити детаљнију анализу подручја за сабирање млијека у садашњем стању и у перспективи и са стањем комуникација; анализу уже и шире локације; анализу тржишта и могућности пласмана млијека и мљечних производа; анализу енергетских извора; осигурање стручног кадра за технолошко и техничко руковођење у мљекари, итд. На основу такве анализе одређује се и инвестициони програм изградње мљекаре и њен капацитет, снабдијевање мљекарским уређајима, машинама и др.

За израду ове документације и програма инвестиција и спецификације мљекарских уређаја, машина и др. овлашћен је Институт за мљекарство ФНРЈ у Београду, који за ове послове има стручно особље и по захтјеву заинтересованих све то израђује.

Са добро израђеним инвестиционим елаборатом и документацијом, лако се добија дугорочни кредит код инвестиционе банке а дијелом се може кредитирати и из фондова за унапређење пољопривреде.

Сточарске смотре, мљекарске изложбе, недјеље млијека, брошуре, плакати, летци, филмови, краћи семинари и сл. снажно пропагандно дјелују на произвођаче млијека.

У пољопривредно развијеним земљама постоје и опсежније законско-административне мјере, које позитивно утичу на развој мљекарства, правилно регулисање промета млијеком и мљечним производима итд. Код нас треба да постоји више ових прописа и да се примјењују.

Од особите је важности да градске мљекаре сарађују са службом унапређења сточарства, нарочито у акцијама на селекцији стоке, контроли муже, вјештачком осјемењавању, подизању крмне базе итд. Од не мањег значаја је и ефикаснија ветеринарска служба, од које се посебно тражи обавезни преглед музних крав и приплодних бикова.

Такође важан је услов за побољшање саобраћајне мреже нарочито сеоских путева у јаче насељена и производна села. У том погледу стојимо још врло слабо.

Предузимањем ових мјера, знатно би се повећала производња млијека, а тиме и развила наша мљекарска индустрија.